

บทความวิจัย

การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตลาดหัวอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิทยา งามทัศน์

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตลาดหัวอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำเร็จของการจัดการขยะมูลฝอย รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย องค์ประกอบของความสำเร็จในการจัดการขยะ และบทบาทของผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล และประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชนตลาดหัวอิฐรวมถึงปัญหา อุปสรรค ในการจัดการขยะของชุมชนตลาดหัวอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช การศึกษาใช้วิธีรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบเจาะจงจากกลุ่มตัวอย่างได้แก่ คณะผู้บริหาร เจ้าหน้าที่เทศบาลนคร นครศรีธรรมราช ผู้นำชุมชน รวมจำนวน 5 คน และโดยการใช้แบบสอบถามกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่ชุมชนตลาดหัวอิฐ ทั้งหมด จำนวน 164 คน

ผู้ตอบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครัวเรือน มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา มีอาชีพรับจ้าง มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 5,001-10,000 บาท ประชาชนมีการจัดการขยะของครัวเรือนทุกวัน ส่วนใหญ่เป็นขยะที่ย่อยสลายได้ มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งหรือกำจัดทุกครั้ง โดยการฝังกลบ และมีการคัดแยกขยะก่อนแล้วนำไปขาย ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในระดับค่อนข้างสม่ำเสมอตั้งแต่การร่วมคิดวางแผน การร่วมดำเนินการ การร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมประเมินผล ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการจัดการขยะในชุมชนอย่างต่อเนื่องจริงจัง ในทุกประเด็น ได้แก่การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมเสนอปัญหา คิดหาวิธีการแก้ไขปัญหา เป็นแกนนำในการผลักดันให้มีการจัดการขยะของชุมชน และจัดหางบประมาณสนับสนุนชุมชน รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย พบว่ามีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจริงจัง ด้วยวิธีการต่างๆ คือ การจัดทำตลาดนัดขยะ การจัดทำโครงการหมู่บ้านระดับดาวและการแบ่งครัวเรือนให้อสม.รับผิดชอบตามโครงการ จัดกิจกรรมสนับสนุนการจัดการขยะมูลฝอยอย่างต่อเนื่องจริงจังโดยการฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้และฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการคัดแยกและกำจัดขยะที่ถูกต้องแก่ชาวบ้านในชุมชน และการสนับสนุนงบประมาณให้แก่ชุมชนการจัดการขยะประสบความสำเร็จอย่างมาก จนทำให้มีความพร้อมในการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ด้านการจัดการขยะมูลฝอยแก่ชุมชนอื่น อีกทั้งยังส่งผลให้สภาพแวดล้อมภายในชุมชน มีความสะอาด ปราศจากขยะ

ปัญหาอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนได้แก่ มีครัวเรือนจำนวน 27 ครัวเรือน จากครัวเรือนทั้งหมด 164 ครัวเรือน ที่ยังไม่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งเป็นครัวเรือนที่ไม่ใช่ผู้พักอาศัยประจำอยู่ในชุมชน แต่เป็นบุคคลจากภายนอกชุมชนที่มาสร้างบ้านอยู่และมาพักอาศัยเป็น ครั้งคราวส่งผลให้ยังมีปัญหาขยะอยู่

บ้างเล็กน้อย นอกจากนี้ยังพบว่า งบประมาณในการดำเนินโครงการมีจำนวนจำกัด และไม่มียานพาหนะในการนำขยะที่คัดแยกแล้วไปจำหน่ายผลการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า ความสำเร็จของการจัดการขยะ เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนในระดับค่อนข้างสม่ำเสมอโดยผู้นำชุมชนตลาดหัวอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชรวมถึงรูปแบบการจัดการขยะของชุมชน มีบทบาทและมีผลต่อการจัดการขยะของชุมชนในระดับต่อเนื่องจริงจัง

ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแพร่ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และประธานคณะกรรมการบริหารกองทุนขยะ พบว่าความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน เกิดจากประชาชนมีจิตสำนึกรักบ้านเกิด มีความตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน ก่อให้เกิดความร่วมมือและความสามัคคีกันที่จะแก้ไขปัญหา ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถดำเนินงานได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตลาดหัวอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตลาดหัวอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล และประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชนตลาดหัวอิฐ
4. เพื่อศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค ในการจัดการขยะของชุมชนตลาดหัวอิฐ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม
2. นำข้อมูลจากแบบสอบถามไปประมวลผลด้วยวิธีการทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป
3. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการแจกแจงความถี่ (Frequencies) และคำนวณค่าร้อยละ (Percentage)
4. การวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตลาดหัวอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมรายด้าน และเป็นรายข้อ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard- Deviation) แล้วนำผลที่ได้ไปเทียบเกณฑ์การแปลความหมายที่ได้กำหนดไว้

การนำเสนอข้อมูลการวิจัย

การนำเสนอและรายงานผลการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การนำเสนอข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้นำเสนอในรูปแบบของตารางโดยการแจกแจงความถี่ (Frequencies) และคำนวณค่าร้อยละ (Percentage) พร้อมการบรรยาย
2. การนำเสนอข้อมูลการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตลาดหัวอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำผลที่ได้ไปเทียบเกณฑ์การแปลความหมายที่ได้กำหนดไว้ ทั้งโดยรวมรายด้าน และเป็นรายข้อ และการทดสอบค่า (f-test) พร้อมการบรรยาย
3. สรุปผล อภิปรายผล และเสนอแนะประเด็นที่สำคัญ ๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด ผู้วิจัยได้นำมาตรวจสอบความถูกต้อง และบันทึกรหัสลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนตลาดหัวอิฐใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Means) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: s.d)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของกลุ่มผู้นำชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตลาดหัวอิฐใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Means) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: s.d)

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบของการจัดการขยะในชุมชนตลาดหัวอิฐใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Means) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: s.d)

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของเทศบาลนคร นครศรีธรรมราชในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนตลาดหัวอิฐใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Means) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: s.d)

ส่วนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับความสำเร็จในการจัดการขยะของชุมชนตลาดหัวอิฐใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Means) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: s.d)

ส่วนที่ 7 ปัญหา/อุปสรรค/ข้อเสนอแนะ ในการจัดการขยะของชุมชนตลาดหัวอิฐวิเคราะห์ในลักษณะข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายลักษณะต่างๆ ไปของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่ตอบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 83.5 เพศชายร้อยละ 67.7 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 31.71 ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 61.6 ประกอบอาชีพ รับจ้าง ร้อยละ 59.1 มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท ประชาชนชุมชนตลาดหัวอิฐมีการจัดการขยะของครัวเรือน โดยส่วนใหญ่มีการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนทุกวัน ร้อยละ 79.3 ขยะที่เกิดจากครัวเรือนเป็นขยะประเภทที่ย่อยสลายได้ ร้อยละ 33.5 ส่วนใหญ่มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งหรือกำจัดทุกครั้ง ร้อยละ 78.0 มีวิธีการกำจัดขยะ โดยการฝังกลบและคัดแยกขยะแล้วนำไปขาย ร้อยละ 21.3

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตลาดหัวอิฐมีค่าเฉลี่ยรวมที่ 3.98 โดยมีส่วนร่วมในระดับค่อนข้างสม่ำเสมอในทุกประเด็นตั้งแต่การร่วมคิดวางแผน ด้านร่วมดำเนินการ ด้านร่วมรับผลประโยชน์ และด้านการร่วมประเมินผล

3. ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของกลุ่มผู้นำชุมชนในการจัดการขยะของชุมชน มีค่าเฉลี่ยรวมที่ 4.34 โดยมีบทบาทในการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างต่อเนื่องจริงจังในทุกประเด็น ตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้านได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมเสนอปัญหาและคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกัน กระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักในปัญหาขยะที่เกิดขึ้น รวมทั้งรณรงค์ให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาขยะ คณะกรรมการหมู่บ้านได้เป็นแกนนำในการผลักดันให้มีการจัดการขยะของชุมชนและจัดหางบประมาณมาใช้ในการดำเนินงาน อีกทั้งยังได้ประชุมหารือร่วมกับชาวบ้านในการนำปัญหาขยะที่เกิดขึ้นมากำหนดเป็นประเด็นสำคัญในการประชุมในส่วนของ อสม. ซึ่งเป็นคณะกรรมการกองทุนขยะได้ทำความเข้าใจและประชาสัมพันธ์โครงการแก้ไขปัญหาขยะให้แก่ชาวบ้าน และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการรับผิดชอบ ดูแล กระตุ้นและตรวจสอบชาวบ้านตามโครงการหมู่บ้านประดับดาว และรับเป็นเจ้าภาพในการดำเนินโครงการตลาดนัดขยะ เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมและสำหรับ ส.อบต. เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาขยะของชาวบ้าน อีกทั้งเป็นผู้ประสานงานและผลักดันในการขอรับงบประมาณจากเทศบาลนคร นครศรีธรรมราชในการแก้ไขปัญหาขยะของชุมชน

อภิปรายผล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้ คือ เพื่อศึกษาองค์ประกอบของความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตลาดหัวอิฐเพื่อศึกษารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย บทบาทของประชาชนในชุมชน บทบาทของผู้นำชุมชน บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแพร่ ในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตลาดหัวอิฐและเพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะของชุมชน และจากผลการศึกษาสามารถนำมาอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

จากผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จของการจัดการขยะของชุมชนตลาดหัวอิฐเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ทั้งจากภาคประชาชน ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ รวมทั้งรูปแบบของการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนที่เหมาะสม ส่งผลให้การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตลาดหัวอิฐประสบความสำเร็จ ซึ่งจากผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวสามารถอภิปรายรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบได้ดังนี้

ในส่วนของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน พบว่าประชาชนในชุมชนตลาดหัวอิฐได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนค่อนข้างสม่ำเสมอ ตั้งแต่การร่วมคิดหาสาเหตุของปัญหาขยะที่เกิดขึ้น เสนอแนวทางแก้ปัญหา ร่วมดำเนินกิจกรรมในทุกกิจกรรม รวมทั้งร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรม และร่วมประเมินผลการดำเนินกิจกรรมของชุมชนค่อนข้างสม่ำเสมอ โดยยังมีประชาชนในบางครัวเรือนที่ยังไม่เข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหาขยะของชุมชน เนื่องจากเป็นครัวเรือนที่มีผู้อาศัยจากต่างถิ่นเข้ามาตั้งบ้านเรือน และไม่ได้พักอาศัย

ประจำอยู่ในชุมชน ส่งผลให้ยังมีปัญหาขยะอยู่บ้างเล็กน้อย เป็นข้อเสนอแนะให้ชุมชนในการหาแนวทางแก้ไขต่อไป

สำหรับกลุ่มผู้นำชุมชน ที่ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ชุมชนตลาดหัวอิฐ คณะกรรมการกองทุนขยะชุมชนตลาดหัวอิฐ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ชุมชนตลาดหัวอิฐ ได้มีส่วนร่วมในความสำเร็จของการจัดการขยะในชุมชน โดยมีบทบาทอย่างต่อเนื่องจริงจิ่งในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชน ตั้งแต่การเข้าร่วมเสนอปัญหา แนวทางแก้ไขปัญหา การร่วมเป็นคณะกรรมการในการดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์และประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน ทั้งยังเป็นแกนนำ ในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขอรับการสนับสนุนความรู้และงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาขยะของชุมชน

และในส่วนของหน่วยงานของภาครัฐ คือเทศบาลนคร นครศรีธรรมราชมีบทบาทในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ตั้งแต่ด้านการร่วมคิดวางแผนงาน รูปแบบการจัดการขยะ การจัดสรรงบประมาณ รวมถึงการแต่งตั้งคณะกรรมการฯ โดยการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบระหว่างผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงานของภาครัฐ และภาคเครือข่าย รวมถึงด้านการดำเนินการ ให้เกิดความคุ้มค่าและยั่งยืนมากที่สุด รวมถึงร่วมประเมินผลโดยการประชุมค้นหาปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆ รวมถึงข้อเสนอแนะ วิธีการแก้ไขปัญหาค้นหาทริค พัฒนาปรับปรุงรูปแบบการจัดการขยะให้ประสบความสำเร็จมากที่สุด และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป บทหลักการและแนวคิดในการแก้ไขปัญหามูลฝอยของเทศบาลนคร นครศรีธรรมราชที่ว่า “มุ่งแก้ไขปัญหามูลฝอยที่ต้นเหตุแบบยั่งยืน” โดยใช้งบประมาณน้อยเพื่อประโยชน์มาก มุ่งแก้ไขและสร้างภูมิคุ้มกันขยะมูลฝอยโดยชุมชน บทหลักการที่ว่า “ขยะที่เกิดจากครัวเรือนต้องกำจัดโดยครัวเรือน”

จากการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนของชุมชนดังที่กล่าวมา ส่งผลให้การแก้ไขปัญหามูลฝอยของชุมชนตลาดหัวอิฐประสบความสำเร็จอย่างมากในทุกประเด็น ทำให้สภาพแวดล้อมภายในชุมชนมีความสะอาดปราศจากขยะและมลพิษจากการเผาขยะ ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการกำจัดขยะอย่างถูกต้อง ชาวบ้านในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหามูลฝอยที่เกิดขึ้น ชุมชนมีความพร้อมในการ

ให้ความรู้และขยายผลการดำเนินงาน เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ให้แก่ชุมชนอื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง บทบาทอำนาจหน้าที่ในการจัดการขยะมูลฝอยองค์กร ของอานันท์ ปันยารชุน (2539) ที่กล่าวว่า ในการจัดการขยะ การแก้ไขปัญหาสามารถแยกสมาชิกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกได้แก่รัฐ มีหน้าที่ในการกำหนดทิศทาง การแก้ไขปัญหาด้านนโยบายและกลยุทธ์ให้ชัดเจน มีผลในทางปฏิบัติซึ่งไม่ได้หมายความว่ารัฐต้องดำเนินการเองในทุกเรื่อง แต่ต้องกำหนดกรอบให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติและให้ความร่วมมือ กลุ่มที่สองได้แก่ภาคธุรกิจซึ่งต้องมีความรับผิดชอบในทรัพยากร และกลุ่มที่สามได้แก่ประชาชน ซึ่งถือเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดในการเข้ามามีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2549) ซึ่งได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ข่าวสาร การวิเคราะห์ปัญหา การแสดงความคิดเห็น การดำเนินการประสานความร่วมมือ การติดตามตรวจสอบ เพื่อให้บรรลุตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชนและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ เพื่อให้เกิดการป้องกัน แก้ไข จัดการได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้รูปแบบการจัดการขยะของชุมชนตลาดหัวอิฐยังมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน โดย การดำเนินงานการแก้ไขปัญหาขยะของชุมชนตลาดหัวอิฐประกอบไปด้วยรูปแบบดังต่อไปนี้ คือ มีการสร้างจิตสำนึกและให้ความรู้แก่คนในชุมชนเกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชน รวมทั้งให้ความรู้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง เช่นการคัดแยกขยะเพื่อนำไปจำหน่ายตามโครงการตลาดนัดขยะ และนำไปทำปุ๋ยหมัก โดยมีการประชาสัมพันธ์ รณรงค์ และมีการประชุมหารือที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาขยะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีการจูงใจให้ประชาชนเข้าร่วมการดำเนินงานโดยมองสัญลักษณ์รูปดาวเพื่อยกย่องเชิดชูให้แก่ครัวเรือนที่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

ซึ่งรูปแบบการจัดการขยะของชุมชนตลาดหัวอิฐดังกล่าวมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานการแก้ไขปัญหาขยะของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยตามโครงการสร้างความเข้มแข็งในการแก้ไขปัญหาวิกฤติหมอกควัน ของคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่กล่าวว่า การจัดการขยะในครัวเรือน คือ ระบบการบริหารจัดการขยะในครัวเรือนและชุมชนแบบครบวงจรตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการเกิดขยะจนถึงการกำจัดขั้นสุดท้าย โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือการนำขยะที่มีศักยภาพกลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด โดยระบบบริหารดังกล่าวต้องมุ่งเน้นที่การสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ด้วยการนำเทคนิคการลดปริมาณขยะการคัดแยกขยะ การสิ่งจูงใจ และการได้รับประโยชน์ร่วมมาเป็นฐานคิดในการสร้างรูปแบบกิจกรรมต่างๆ คือ การคัดแยกขยะ และตลาดนัดขยะ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นทางเลือกที่เหมาะสมกับพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท เช่น ชุมชนตลาดหัวอิฐแต่ทั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคประชาชนที่เป็นผู้ก่อให้เกิดขยะ การผลักดันอย่างจริงจังและต่อเนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชน เพื่อให้ทุกคนมีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของขยะและของเหลือใช้ และมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือนและชุมชน

กล่าวโดยสรุปคือ ความสำเร็จของการจัดการขยะของชุมชนตลาดหัวอิฐเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ทั้งจากประชาชนในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชนในทุกประเด็นอย่างค่อนข้างสม่ำเสมอ ตั้งแต่การร่วมคิดวางแผน การร่วมดำเนินการ การร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมประเมินผล โดยมีผู้นำชุมชนซึ่งมีบทบาทอย่างต่อเนื่องจริงจิ่งในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน เช่น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ และเป็นแกนนำในการดำเนินงานการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชน และเทศบาลนคร นครศรีธรรมราชอำเภอเมือง เมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีบทบาทในการจัดการขยะของชุมชนอย่างต่อเนื่องจริงจิ่ง ทั้งการสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงาน การให้ความรู้ และการประสานงานการดำเนินงานของชุมชน บนหลักการที่ว่า “มุ่งแก้ไขปัญหามูลฝอยที่ต้นเหตุแบบยั่งยืน” โดยใช้งบประมาณน้อยเพื่อประโยชน์มาก และมุ่งแก้ไข สร้างภูมิคุ้มกันขยะมูลฝอยโดยชุมชน บนหลักการที่ว่า “ขยะที่เกิดจากครัวเรือนต้องกำจัดโดยครัวเรือน” ส่งผลให้เกิดรูปแบบการจัดการขยะของชุมชนตลาดหัวอิฐที่มีความเหมาะสมและมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะ นอกจากนี้จากผลการศึกษายังพบว่าบริบททางสังคมของชุมชนตลาดหัวอิฐซึ่งเป็นชุมชนเล็กๆ ชุมชนดั้งเดิม มีประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม เป็นระบบเครือญาติมีความอบอุ่นของครอบครัว มีการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนในชุมชนรักบ้านเกิด ทำให้เกิดความร่วมมือ ความสามัคคีที่จะแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถดำเนินงานในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาการจัดการขยะของชุมชนตลาดหัวอิฐพบว่ามีประชาชนส่วนหนึ่งจำนวน 27 ครัวเรือน จาก 164 ครัวเรือน ที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการดังกล่าว ซึ่งเป็นครัวเรือนที่มีผู้อยู่อาศัยเป็นบุคคลภายนอกพื้นที่ และไม่ได้อยู่ประจำในพื้นที่ ส่งผลให้มีการลักลอบทิ้งขยะในที่สาธารณะ และการเผาทำลายขยะบ้างเล็กน้อย นอกจากนี้ยังพบปัญหาและอุปสรรคในด้านการขาดการสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังพบข้อสังเกตในความยั่งยืนของชุมชนในการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชนในอนาคต ดังนั้นผู้ทำการศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนตลาดหัวอิฐในการพัฒนาการจัดการขยะของชุมชนต่อไป และเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการพัฒนา รูปแบบและวิธีการดำเนินกิจกรรมการจัดการขยะของชุมชนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและบริบทของชุมชนให้มีความหลากหลายมากขึ้น
2. ควรมีการพัฒนา กิจกรรมการอบรมในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม เช่น ด้านการรักษาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ดิน อากาศ น้ำ เป็นต้น ให้กับกลุ่มประชาชนทุกระดับ รวมถึงเยาวชนนักเรียน นักศึกษา เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ ผลกระทบจากการดำเนินโครงการการจัดการขยะของชุมชนตลาดหัวอิฐเพิ่มมากขึ้น
3. ควรศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกิจกรรมแต่ละกิจกรรมในโครงการจัดการขยะของชุมชนตลาดหัวอิฐเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและเหมาะสมมากที่สุดในการดำเนินงาน

4. ควรศึกษาถึงแนวโน้มและปริมาณขยะที่จะเกิดขึ้นในชุมชนตลาดหัวอิฐเพื่อกำหนดนโยบาย และวางแผนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ

5. ควรศึกษาแนวทาง และมาตรการในการชักชวนให้ครัวเรือนที่ยังไม่เข้าร่วมโครงการได้เข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหaxyะของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหaxyะที่ยังคงมีอยู่

6. ควรศึกษาแนวทาง และมาตรการในการดำเนินงานของชุมชนให้เกิดความยั่งยืนและต่อเนื่องในอนาคต ทั้งในด้านรูปแบบ กิจกรรม รวมถึงการประสานงานและการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในชุมชน ซึ่งได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน และหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ